ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ

https://doi.org/10.12958/1817-3772-2026-1(83)-243-249

УДК 316.422:233+303.442.3

Богдан Миколайович Андрушків,
Президент ГО «Академія соціального управління», д-р екон. наук, професор,
ORCID 0000-0003-4897-5539
e-mail: andrushkiv.bohdan@gmail.com;
Наталія Богданівна Кирич,
д-р екон. наук, професор,
ORCID 0000-0001-7728-9787
e-mail: nkuruch@gmail.com;
Ольга Богданівна Погайдак,
д-р екон. наук, старший науковий співробітник,
ORCID 0000-0002-4070-6863
e-mail: pog.ola77@gmail.com
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м. Тернопіль
Віктор Сергійович Грушко,
канд. екон. наук, доцент,
ORCID 0000-0001-5585-0588
e-mail: grushko.vs@gmail.com
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль

ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ ДУХОВНОСТІ ТА БОГОСЛОВ'Я ДОЗВОЛЯЮТЬ УДОСКОНАЛЮВАТИ УПРАВЛІННЯ У ЦІЙ ЦАРИНІ СУСПІЛЬНОГО БУТТЯ

(аналітико-конструктивні та критичні контексти)[1]

Духовність це джерело сили, держава – дім в якому вона гніздиться,
віра і наука – це крила які тримають Україну в стані
польоту до Миру і благополуччя
(Богдан Андрушків)

Вступ або актуальність проблематики. В наукових дискусіях про духовні традиції у більшій мірі ведуть розмову про культуру взаємовідносин в процесі організації наукових розробок, кар'єрного росту науковців ін., відставивши на другий план духовність та богослов'я як інструментарій досягнення високого Проєвропейського взірця морально-духовного розвитку громадян України у повоєнний період Нині ця тема обмежується дуже вузьким колом питань і проблем. Підтримання взаємостосунків та солідарність між галузевими науковцями залишивши окремий надзвичайно актуальний у сфері управління і виховання напрям, наприклад, знову ж таки духовність і богослов'я.

Як переконаний Віктор Грушко: «Культура виступає вмістилищем знань, вмінь, здатності до спільних організованих дій, цілей, сенсів, цінностей, етики (людського, соціального, організаційного капіталів) [7]. Додамо від себе: які виховуються не лише часом, віком і обставинами, а і духовністю. Потрібно погодитись що культурний капітал суспільства включає у себе, не лише рівень фахового професіоналізму його членів, а і духовність, норми моралі, і рівень інституційної активності соціуму. При цьому, саме в межах визначених ними пріоритетів формуються соціально-економічні вектори і тренди. Духовно-богословський контент як частина культурного капіталу постає не лише в якості фундаменту на якому формується суспільство, як певний організований спосіб співіснування, на наукових та національних традиціях.

Необхідно звернути увагу на те, що серйозний негативний вплив на їх розвиток справила війна, яка триває вже понад 10 років. Дистанційне навчання, корупція, повсюдні фейки, некоректність поведінки, відсутність безпосереднього спілкування справляють свій негативний вплив на усі сфери суспільного життя. У цьому зв'язку відбувається руйнування наукових традицій, як корозія проникає крізь пори суспільства вульгарщина якою все частіше у спілкуванні користуються, чого гріха таїти, представники ЗМІ і навіть науковці. В державі немає ідеологічної

[1] Стаття підготовлена в продовження дискусій і роздумів викладених у працях авторів збірника праць: «Українська Греко-Католицька Церква: виміри богослов'я, історії та культури», Том 14, що побачила світ у видавництві «Джура» у 2025 р.

© Видавець Інститут економіки промисловості НАН України, 2026
© Видавець ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2026

доктрини. яка б хоч в елементарних формах регламентувала взаємовідносини у цій творчій, у т. ч. духовно-богословській царині. Не дивлячись на нагальну потребу не отримали в повні мірі реалізації не лише мовний, (про якого багато говорять), а і ідеологічний, (який взагалі відсутній), а духовно-богословський та ін. інструменти які мають служити дієвими засобами відновлення духовних, богословських і національних традицій України.

У всіх процесах ігнорується роль богословської науки, яка і без того, на очах, держави не знаходить державної підтримки і насправді губить свої скупенькі наукові традиційні набутки.

Власне ці та інші обставини обумовлюють актуальність та своєчасність даного дослідження.

Аналіз літературних джерел з досліджуваної проблематики. Війна, спровоковане нею інтенсивне нагромадження. у різних сферах життєдіяльності суспільства, кризових явищ, привела до ігнорування в окремих випадках не лише науки, національних традицій, а і поширення зловживань інших негативних явищу загальнодержавних масштабах. Гальмуються відродження мовного контенту ін. Ці та інші обставини обумовлюють необхідність зосереджувати свої зусилля на комплексному вивченні наявних проблем, що неухильно наростають, виявленні їх причин та пошуку шляхів методів та інструментарію їх вирішення, важливо у рамках духовно-богословських та національних традицій. Проблеми духовного відродження, відновлення наукових богословських традицій, негативно позначається на психологічній стабільності громадян України. Необхідно відзначити що ця проблематика недостатньо висвітлена в працях українських учених.

Наприклад, дослідженню проблем відродження національної культури, інституціональних аспектів цієї проблематики присвячено праці вітчизняних вчених серед яких М. Андрейчин, В. Грушко, Е. Вінтер, О. Барановський, Ю. Бараша, І. Бінько, Т. Васильцива, О. Власюка, В. Геєця, О. Гненного, А.Гречко, А. Гриценка, В. Диканя, Я. Жаліло, В. Компанійця, А. Момота, В. Мунтіяна, С. Мямліна, І. Назаренка, А. Олійника, Г. Пастернак, С. Таранушенка, О. Пасхавера, Д. Прейгера, П. Пригунова, О. Пшінько, В. Сичова, З. Стаховяка, Г. Сукрушева, В. Тарасевича, А. Ткача, К. Утенкова, А. Шастітко, В. Шлемко, В. Якубенка та інших[1] [1-13].

В тій чи іншій мірі, цієї теми загалом торкалися французький економіст Том Пікетті, американський філософ Ноам Хомський , економіст Дейлі Герман, американський вчений-еволюціоніст Джаред Даймонд і т.д.[2] [7]

Смисловий аспект соціально-економічних проблем розкривали у своїх аналітичних доробках окремі зарубіжні вчені серед яких французький мислитель Альбер Камю, іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет. Дослідженню цієї категорії приділяється увага у роботах О. Вільямсона, О. Іванова, М. Кастелса, Р. Коуза, Д. Норта, Є. Олейникова, Р. Седегова, Томас Кун, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, Д. Ходжсона та інших[3] [7-9].

Тим часом проблематика духовного відродження, богословських наукових традицій, впровадження культ-освітньої компоненти в сферу управління, як засобу та чинника порушення суспільного спокою та розхитування суспільства залишилася за полем зору не лише вітчизняних учених, а й нерідко відповідальних від держави осіб і служб. Як показують соціологічні вивчення, найбільше піддається цьому негативному впливу сучасна молодь.

Власне ці обставини обумовили перелік невирішених в гуманітарній сфері духовно-богословських проблем, мету та завдання дослідження.

Мета дослідження та постановка завдань. Мета цієї статті полягає у вивченні особливостей духовно-богословського розвитку у нашій державі загалом та у регіонах зокрема, виявленні причин наростання проблем породжених тоталітарним режимом та війною існуючою системою управління, від стану яких залежить життєдіяльність суспільства. Неможливість в рамках існуючої парадигми розвитку запобігти руйнівним процесам, що можуть навіть загрожувати життю членів нашого суспільства, залучен-

[1] Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.; Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: Нарис історії Української Церкви. Львів: Свічадо, 2008. 640 с.; Орбан-Лембрик Л. Чутки як соціально-психологічне явище. *Соціальна психологія*. 2004. № 3 (5). С. 47-62; Рекун І. І. Інституціональна зміна парадигми економічної безпеки. *Інституціональний вектор економічного розвитку*: зб. наук. пр. МІДМУ «КПУ». Мелітополь: Вид-во КПУ, 2016. Вип. 8 (2). С. 57-65; Горбань Н. Інформаційна війна триває. Топ-5 фейків про Львів. *Твоє місто*. URL: http://tvoemisto.tv/news/informatsiyna_viyna_tryvaie_top5_feykiv_pro_lvi; Мартинюк Т. Митрополит Андрей та блаженний Климентій Шептицькі як законодавці відродженого Студійського чернецтва. *Типікони* / За ред. єрм. Венедикт (Валерій Алексійчук), єрм. Теодор (Тарас Мартинюк), схм. Іриней (Іван Волошин) та єрм. Юстин (Юрій Бойко)]. Львів: Свічадо, 2007. С. 7–35; Слово і Церква як духовно-культурні домінанти української ідентичности: збірник наукових праць за матеріалами наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 13–14 листопада 2023 р.). Тернопіль: Підручники і посібники, 2024; Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. 742 с.; Українська Загальна Енциклопедія. Книга Знань в 3-х т. Під гол. ред. І. Раковського. [В. Дорошенко, М. Рудницький, В. Сімович]. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, 1930–1933. 1422 с.

[2] Мартинюк Т. Митрополит Андрей та блаженний Климентій Шептицькі як законодавці відродженого Студійського чернецтва. *Типікони* / За ред. єрм. Венедикт (Валерій Алексійчук), єрм. Теодор (Тарас Мартинюк), схм. Іриней (Іван Волошин) та єрм. Юстин (Юрій Бойко)]. Львів: Свічадо, 2007. С. 7–35.

[3] Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.

ням до них духовно-богословську компоненту. Визначення прийнятної для більшості суспільства альтернативної парадигми відродження духовно-богословських традицій, які могли б радикально впливати на ефективність управління суспільної діяльності та посиленню виховних процесів у цьому контексті.

В силу сформованих традицій наукових досліджень з погляду вчених повсякчас випадає той факт, що наука, насправді, не ізольована царина від інших сфер життєдіяльності суспільства, а область духовно-богословської активності інтелектуальних людей, що перебуває у тісній взаємодії з якісно відмінними від неї процесами, кожен з яких підпорядкований своїм особливим закономірностям розвитку. Як, знову ж таки, стверджує Віктор Грушко [7], за умов панування вузької спеціалізації наукових пошуків, в науковців виникають своєрідні «сліпі, або недостатньо освітлені зони» (духовно-богословська), в яких формуються інколи першопричини неочікуваних для практиків у цій сфері діяльності проблем. Негативні процеси в науці породжують певні негативні наслідки в т.ч. і в інших значимих для людей сферах. Визріла нагальна потреба переосмислення сформованих в посттоталітарний період принципів організації та формування нової парадигми її функціонування і розвитку, яка б з духовно-богословських позицій засобами контенту національних та наукових традицій була зорієнтована не лише на науково-технічний прогрес, творення, а і на попередження розвитку негативних явищ породжених війною духовними засобами і т. д.

Відповідно до зазначеної мети поставлено наступні завдання:

- уточнити окремі теоретичні положення щодо сутності духовно-богословських понять відповідно до наукових традиції як ідеологічної та культосвітньої компоненти в сфері управління ін;

- запропонувати науково-методичний підхід до оцінки набутків і втрат чи загроз національній культурі від ігнорування духовно-богословськими чинниками;

- визначити стратегічні напрями боротьби з цими негативними моментами національної культури;

- сприяти розробці та теоретичному обґрунтуванні моделі адаптації інформаційних технологій України до стандартів Європейського Союзу та формуванню ідеологічної концепції стратегічного управління системою освіти та науки в т. ч. духовно-богословських напрямів;

- удосконалити систему управління ідеологічного, інформаційного забезпечення з сприянням координації діяльності духовно-богословських закладів, установ ін. формувань на національних наукових традиціях досягаючи Європейського взірця.

Виклад основних положень статті. Необхідно відзначити що офіційна наука справді не багато вділяє уваги питанням вивчення використання духовно-богословських закладів, установ в організації воєнно-оборонної діяльності, та формуванні Проєвропейських повоєнних перспектив розвитку нашої держави. Якщо не враховувати капеланство, виховна діяльність, волонтерство ін. Певну роботу, у цьому відношенні, виконують громадське об'єднання, Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ), громадські академічні формування тощо.

Зокрема нещодавно у видавництві «Джура» побачив світ збірник праць який об'єднує 36 тем (40 авторів): «Українська Греко-Католицька Церква: виміри богослов'я, історії та культури», Том 14,» (м. Тернопіль), який представляє книгу загальним обсягом 547 стор.

Довідково: *Відповідальний редактор серії – заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії медичних наук України, дійсний член НТШ, доктор медичних наук, професор Михайло Андрейчин.*

Редактор видання – член НТШ, голова Богословської комісії, доктор богослов'я, отець Іван Говера.

Редакційна колегія: о. Іван Говера, о. Ігор Драпак, о. Орест Глубіш, Надія Шподарунок, о. Віталій Козак, о. Олег Хортик, Елла Бистрицька.

Збірник приурочено на вшанування 160-ї річниці від дня народження Митрополита Андрея Шептицького.

Для висвітлення й дослідження цієї проблематики, розкриття тем духовності запрошено науковців, котрі здобули наукові ступені як в Україні, так і за кордоном.

Хоч видання адресовано в основному богословам, працівникам освіти й культури, а і суспільствознавцям, науковцям, студентській молоді, а також усім, хто зацікавлений історією та життям церкви.

Необхідно зауважити що війна суттєво вплинула на активізацію Євроінтеграційних процесів, і ставлять перед суспільством та його духовним розвитком нові завдання, які стосуються як захисту своїх позицій, так і використання можливостей для виходу на високі духовні рівні цивілізованих країн світу. Це актуалізує проблеми розвитку духовності у сучасних умовах, відіграє одну із провідних ролей у глобалізаційних процесах.

У зв'язку з цим поява функціональних досліджень у цій своєрідній духовній сфері нашого життя, які відображають теоретичні і практичні аспекти організації богослов'я, в нових пост конфліктних умовах кличе до пошуків вирішення вказаної проблеми, є вельми актуальною, своєчасною і науковою подією не лише богословському світі, а і у науковому.

Наукові праці представленого дослідження поділено на тематичні розділи, які розкривають діяльність Української Греко-Католицької Церкви у різні періоди, зокрема під керівництвом Митрополита Андрея, у часи переслідувань, а також у період виходу з підпілля та подальшого розвитку.

Наприклад у розділі: Андрей Шептицький та його доба, Теодор Мартинюк: розкриває як Митрополит Андрей Шептицький вирішує справу затвердження Унівського типікону в Апостольській Столиці (1920–1928).

Мартин Хомів у своїй статті розглядає проблему встановлення дати інтронізації Кир Андрея Шептицького, єпископа Станиславівського.

У збірнику є статті на іноземній мові: Martin Chomiw The Strategies of Andrei Sheptytsky, Bishop of Stanyslaviv, According to His First Pastoral Letter to the Clergy (1899).

Іван Кліщ, Галина Кліщ свої праці посвячують внеску Андрея Шептицького у розвиток системи охорони здоров'я в Україні;

Ігор Драпак, знову ж, розкривають роль Митрополита Андрея Шептицького у становленні та розвитку християнських молодіжних організацій в УГКЦ.

Юстин (Юрій Бойко) Листування отця Климентія Шептицького з отцем Андрієм Білецьким, офіціалом Капітули та генеральним вікарієм Львівської Архиєпархії (1914–1917);

У розділі Історія Церкви, Михаїл Пастух розкриває самобутність київської церкви та досвід зародження і її відродження в наш час.

Василь Макоїд у збірнику розмістив підрозділ: Отець Келестин Скоморовський: життя та літературна діяльність діяча Галицького Відродження XIX століття.

Стаття науковця Івана Говери: Богословський та інтелектуальний рівень духовенства в період підпілля УГКЦ загострює увагу на історичній царині проблематики.

Марія Горяча: Йосиф Сліпий і Альфонсас Сваринскас у своїй праці приводять приклад духовної дружби та християнського свідчення в умовах тоталітарного переслідування.

Орест Глубіш описує період коли нам забороняли молитися, а Наталія Григорук здійснила огляд праць М. Чубатого з історії української церкви, опублікованих у США у 1939–1975 рр.

Прокопій Лотоцький (Юрій), розкриває історичний погляд на виховання священиків у Василіанському Чині в добі Просвітництва (XVII–XIX ст.), а Світлана Турків (Сестра Дарія) описує як сестри-василіанки додали шлях до централізації духовної діяльності.

Ілля Герасимюк розкриває роль Святої гори Афон як містичної землі православ'я;

У розділі: Церква та суспільство, Елла Бистрицька, Леся Костюк, Степан Прийдун розкривають правові засади душпастирської опіки релігійних організацій у сфері охорони здоров'я, а Оксана Валіон з позиці публічних вимірів релігії в умовах сьогодення;

Зоряна Лановик, Мар'яна Лановик розкривають проблематику зіткнення національних світоглядів у процесі інтерпретації Біблійних текстів;

Про що Бог говорить нам через Стигми св. Франциска, розмишляє у своїй праці Юстиніан (Олег Городечний);

Іван Басюк у своїй праці розкриває привілей серця у філософській антропології Памфіла Юркевича, а Богдан Завідняк розмишляє про Теодицею або містику Хреста Едити Штайн;

Церква в епоху цифрових технологій та досвід УГКЦ у цій царині розкриває Надія Волік.

Орест Глубіш у своїй статті під інтригуючою назвою: «Коли душа мовчить – говорить світ», хоче звернути увагу на сучасні богословські проблеми і не тільки.

Ігор Василишин у своїй праці звертає увагу на актуальність відновлення читань зі Старого Завіту на Божественній Літургії, а Олег Хортик розглядає крилас в сучасній правовій інтерпретації та еклезіологічній практиці;

У розділ: Сакральне Мистецтво розпочинається працею Михайла Андрейчина: Святий Рох і пам'ять про нього на Тернопільщині. В свою чергу Михаїл Шевченків у своїй праці згадав загадкового Бога у поезії Тараса Шевченка;

Наталія Ганусевич розглядає атрибуцію частини сакральної колекції скульптур XVIII ст. в рамках проекту з диджиталізації, а Руслан Корнят: Храм Воздвиження Чесного Хреста в Копичинцях –як взірець реставрованої архітектурної пам'ятки національного значення 1630 р. В свою чергу Богдан Гринюк та Марта Гринюка розглядають найдавніші архітектурні та історико-культурні пам'ятки села Крогулець.

Світлана Гуральна у своїй статті розглядає еволюцію Богослужбового співу УГКЦ впродовж XIX та на початку XX століть, а Олег Смоляк та Лілія Проців церковні коляди у духовно-музичній спадщині українських священників.

Музичну стилістику західноукраїнських пара літургійних пісень, присвячених святому Димитрію, Архистратигу Михаїлу та Миколаю Чудотворцю вивчала у своїй праці Галина Яценко.

Наталія Чеканова звертає увагу на унікальні листівки на березовій корі в колекції Тернопільського обласного краєзнавчого музею.

Загалом збірник праць є багатовекторним, самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, має наукову і практичну цінність. Результати дослідження можуть бути використані в

навчальному процесі при викладанні відповідних дисциплін .не лише духовних закладів а і при викладанні суспільних дисциплін.

Впровадження викладених у збірнику пропозицій дозволить вдосконалити організацію богословської діяльності, упередити ідеологічні загрози у пост конфліктний період.

Збірнику властиві оригінальні підходи , що свідчить про глибоку обізнаність авторів з теоретичними та практичними аспектами організації богословської діяльності у сучасних пост конфліктних умовах повноцінного відродження греко-католицької церкви, буде корисною для як для духовенства загалом так і для науковців, які на науковому та практичному рівнях розглядають проблематику організації богословської діяльності.

Вважаємо, що збірник праць: «Українська Греко-Католицька Церква: виміри богослов'я, історії та культури», сприятиме вирішенню важливих суспільних і богословських завдань в сфері подальшої організації духовної діяльності у сучасних та пост конфліктних умовах і може використовуватися.

Аналізуючи соціально-політичну та економічну ситуацію мажмо підстави зробити висновки; агресор всіма засобами старається розхитати суспільну нестабільність та спровоковати внутрішні конфлікти які переростуть у громадянську війну. Однак розрахунок не виправдав його надій. Ворог на захоплених землях провокує диверсії в т. ч., і у фінансовій та банківсько-кредитній системах, тим самим ще більше викликають до своїх дій непорозуміння і навіть ненависть.

Висновки. Отже, підтримання в Державі як національно-патріотичних, так і духовних та богословських, наукових традицій розцінюється як один з інструментів ефективного їх використання для попередження трансформаційно-руйнівних і де градаційних процесів як в науці, так і у державі загалом.

Цей інструментарій повинен передбачати удосконалення управління та сприяння державою реалізації цих науково обґрунтованих підходів і засобів досягнення прогресу у духовному розвитку членів українського суспільства. Пошук державницької ідеї, заради якої не лише науковці, політики, держслужбовці, а і духовний сектор та більшість населення повинні бути готові підтримати та використати при виробленні прогнозів та планів суспільного розвитку національної господарки як на поточний період, так і на Проєвропейську перспективу.

Така багатопланова мета повинна передбачати формування відповідного підґрунтя що забезпечується реалізацією наступних духовних та світських завдань:

- залучення до процесів повоєнного відродження держави, духовенства як виховного чинника, та богослов'я, як наукового чинника у цій специфічній сфері;

- Міністерствам культури, освіти та науки України, цифрової трансформації України, спільно з гуманітарними громадськими і релігійними формуваннями вжити заходів з попередження і заборони в ЗМІ вульгарщини, фейків та популяризації використання української мови в противагу російської мови, мови агресора, злодія, насильника, вбивці і п'яниць.

- припинити пропаганду в Україні процесів антисемітизму, рашизму, шовінізму і т. п.

- в цьому контексті доцільно досягнути змін виборчої системи у Верховну Раду з таким розрахунком щоб у керівництві державою, законодавчих та виконавчих органах були не лише патріотичні, професійні та порядні висококваліфіковані представники всіх верств, галузей і прошарків суспільства і науки, а і … духовно-богословського напряму;

- підтримати пропозицію виробленням державної ідеології та розгортання її пропаганди в т. ч. через духовенство та у цьому контексті впровадження інституційних засад формування «Морального кодексу українця», які передбачатимуть морально-психологічну відповідність духовно-богословським та національним традиціям, ідеологічної стратегії розвитку економіки;

- удосконалення повного регіонального розрахунку адміністративно-територіальних одиниць держави, у розрахунку що така ініціатива розв'яже на місцях руки для проявлення творчої ініціативи у використанні наявних ресурсів [1].

Наявність негативних ознак процесу (облік чинників серед яких корупція, фейки, мова, вульгаризми), що призводять чи до трансформаційно-руйнівних і де градаційних процесів дозволяє встановити динаміку процесу та вживати відповідних управлінських заходів для попередження розвитку негативних наслідків і утвердження позитивних наукових традицій.

Розв'язання проблеми нехтування духовними та богословськими, науковими традиціями, попередження негативних явищ як одного з напрямів розвитку національних традицій, в умовах війни, сприятиме не лише економічній стабільності, а і спокою у суспільстві.

Здійснення функцій держави у цій сфері життєдіяльності має мати постійний, систематичний характер і відбуватися протягом всього часу відповідно обумовлених завдань, що стоять перед державою у контексті Проєвропейського розвитку.

Як відомо, за сферами діяльності держави її основні функції поділяються на*: внутрішні функції, що здійснюються в межах даної держави і в яких виявляється її внутрішня політика.* До них належить і духовно-богославський аспект діяльності яки й на даний час, в певній мірі, залишився за полем

зору держави. Насправді, внутрішні функції держави здійснюються в основном у політичній, економічній, екологічній, забезпеченні та охороні прав і свобод людини, культурній, виховній, освітній, науковій, спортивній і пропагандистській, соціальній сферах, підтримки громадського порядку та ін. не враховуючи духовно-богословських можливостей.

Зовнішні функції, що забезпечують здійснення її зовнішньої політики.

Як відомо, основними формами здійснення функцій держави є не лише правові та фактичні (організаційні) форми ефективність яких залежить від ступеню їх наукового обґрунтування, а і духовно-богословських переконань її громадян. Виходячи з цих міркувань, головними правовими формами здійснення функцій держави є: правотворча, правозастосовна, правоохоронна, контрольно-наглядова інтерпретаційно-правова, управлінська, засновницька діяльність ін.

Таким чином, для глибокого і всебічного виконання зокрема освітньо-виховної функції, слід розглядати в контексті не лише змісту, форми і методів реалізації згаданих функцій, а і відповідного відродження духовно-богословських та національних традицій в т. ч. наукових, як напрямку державної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Ратинський В. В. ін. Аналітка соціо-інформаційного розрізу економічних та воєнно-оборонних проблем в Україні на сучасному етапі. *Вісник економічної науки України.* 2022. № 1 (42) С. 114-120. https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).114-120

2. Андрейчин М. Славні та трагічні сторінки історії наукового товариства імені Шевченка. *Тернопільський осередок Наукового товариства ім. Шевченка: збірник праць. Т. 13 : Діяльність НТШ на Тернопільщині* / відп. ред. М. Андрейчин, ред. тому Е. Бистрицька. Тернопіль: ТНМУ, 2024. С. 11–37.

3. Андрушків Б. М. Культ-освітня компонента в сфері управління, як засіб попередження вульгаризму у взаємовідносинах та поширенню фейків в ЗМІ або Важелі посилення економічної безпеки в державі. *Вісник економічної науки України*. 2019. №. 2 . С. 214–221. https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).214-222

4. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / перекл. Івана Огієнка. Українське Біблійне Товариство, 2002. 542 с.

5. Вінтер Е. Візантія та Рим у боротьбі за Україну 955-1939. Прага: В-во Юрія Тищенка, 1944. 222 с.

6. Харевич І. Роль сучасної Католицької Церкви у формуванні морально-ціннісних й етичних орієнтацій дітей, молоді та дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. Т. 21, № 1. 125-134. https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.125-134

7. Грушко В., Кіт І. Продуктивний культурний капітал як інституційний засіб забезпечення модернізаційного процесу національної економіки. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль: ТНТУ, 2022. Т. 78-79, № 5-6. С. 32–42. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.032

8. Делятинський Р., Гоголь В. Богословська освіта і наука як засоби формування громадянського суспільства в Україні. *Грані*. 2023. № 3, Т. 26. С. 5–19. https://doi.org/10.15421/172342

9. Єрмоленко А. М. Академічна філософія як «нове просвітництво» для діалогічної цивілізації. *Вісник Національної академії наук України*. 2019. № 11. С. 3–12. https://doi.org/10.15407/visn2019.11.003

10. Соколовський О. Л., Дятлов В. А. Релігійна антропологія аскетичного досвіду у філософському вимірі духовності. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 12. С. 1–24. https://doi.org/10.5281/zenodo.17557602

11. Мельник М. Церковний вплив на розвиток громадянського суспільства. *Грані*. 2016. Т. 19, № 4. С. 124-128. https://doi.org/10.15421/1716089

12. Филипович Л., Владиченко Л. Місце і роль України в геополітичному переформатуванні світу: релігієзнавчі аспекти. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2022. Т. 1, № 2 (176). С. 169-185. https://doi.org/10.35423/2078-8142.2022.2.1.8

13. Христокін Г. В. Теологія як специфічний тип соціо-гуманітарного знання. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2019. № 11. С. 67–75. https://doi.org/10.32837/apfs.v0i25.875

Надійшла до редакції 16.02.2026
Прийнята до друку 03.04.2026
Опублікована 30.05.2026

REFERENCES

1. Andrushkiv, B. M., Kyrych, N. B., Ratynskyi, V. V., et al. (2022). Analysis of the socio-informational cross-section of economic and military-defense problems in Ukraine at the current stage. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, 1*(42), 114-120. https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).114-120 [in Ukrainian].

2. Andreychyn, M. (2024). Glorious and tragic pages of the history of the Shevchenko Scientific Society. In M. Andreychyn & E. Bystrytska (Eds.). *Ternopil branch of the Shevchenko Scientific Society* [collection of works]. *Vol. 13: Activities of the Scientific Society in the Ternopil region* (pp. 11–37). TNMU [in Ukrainian].

3. Andrushkiv, B. M. (2019). Cult-educational component in the sphere of management as a means of preventing vulgarism in relationships and the spread of fakes in the media or Levers of strengthening economic security in the state. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, 2*(37), 214–221. https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).214-222 [in Ukrainian].

4. Ohiienko, I. (Trans.). (2002). *Bible or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments translated literally from Hebrew and Greek into Ukrainian*. Ukrainske Bibliine Tovarystvo [in Ukrainian].

5. Vinter, E. (1944). *Byzantium and Rome in the struggle for Ukraine 955-1939*. V-vo Yuriia Tyshchenka [in Ukrainian].

6. Kharevych, I. (2022). The role of the modern Catholic Church in the formation of moral-value and ethical orientations of children, youth and adults. Osvita doroslykh: teoriia, досвід, perspektyvy, 1(21), 125-134. https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.125-134 [in Ukrainian].

7. Hrushko, V., & Kit, I. (2022). Productive cultural capital as an institutional tool for ensuring the modernization process of the national economy. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, *5-6*(78-79), 32–42. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.032 [in Ukrainian].

8. Deliatynskyi, R., & Hohol, V. (2023). Theological education and science as means of forming civil society in Ukraine. *Hrani*, *3*(26), 5–19. https://doi.org/10.15421/172342 [in Ukrainian].

9. Yermolenko, A. M. (2019). Academic philosophy as a "new enlightenment" for dialogic civilization. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, *11*, 3–12. https://doi.org/10.15407/visn2019.11.003 [in Ukrainian].

10. Sokolovskyi, O. L., & Diatlov, V. A. (2025). Religious anthropology of ascetic experience in the philosophical dimension of spirituality. *Visnyk humanitarnykh nauk*, (12), 1–24. https://doi.org/10.5281/zenodo.17557602 [in Ukrainian].

11. Melnyk, M. (2016). Church influence on the development of civil society. *Hrani*, *4*(19), 124-128. https://doi.org/10.15421/1716089 [in Ukrainian].

12. Fylypovych, L., & Vladychenko, L. (2022). The place and role of Ukraine in the geopolitical reformatting of the world: Religious aspects. *Multiversum. Filosofskyi almanakh*, *1*(2), 169-185. https://doi.org/10.35423/2078-8142.2022.2.1.8 [in Ukrainian].

13. Khrystokin, H. V. (2019). Theology as a specific type of socio-humanitarian knowledge. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiolohii*, *11*, 67–75. https://doi.org/10.32837/apfs.v0i25.875 [in Ukrainian].

Received: 16.02.2026
Accepted: 03.04.2026
Published: 30.05.2026

Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б., Грушко В. С**. Дослідження у сфері духовності та богослов'я дозволяють удосконалювати управління у цій царині суспільного буття (аналітико-конструктивні та критичні контексти)**

У статті розкрито окремі процеси духовних та богословських трансформацій в умовах організації воєнного і повоєнного українського суспільства, періодичних змін наукових парадигм їх розвитку. В контексті національних традицій визначено роль і місце у цих перетвореннях різних форм суспільної діяльності в т. ч. і наукової та духовно-богословської. Вивчено вплив духовності і богослов'я як науки на формування суспільної свідомості з врахуванням дії об'єктивних чинників. Розглянуто процеси і методи управління ними що в значній мірі обумовлені пост радянськими традиціями, використання духовенства в процесі волюнтаристичного впливу на досягнення тих чи інших політичних інтересів. Виявлено інструментарій забезпечення росту інтелектуального потенціалу сучасної парадигми розвитку богослов'я як науки. Встановлено що у воєнних умовах, має місце наростання, кризових явищ у низці важливих для суспільства сфер його життєдіяльності. Ці обставини обумовлюють необхідність зміни парадигми розвитку, духовності з врахуванням не лише національних, а і наукових традицій сформованих в Україні ще у посттоталітарний період і переорієнтування їх на досвід випереджаючого розвитку Європейських держав та формування ефективних управлінських рішень у цій царині суспільного розвитку. Розкрито руйнівний, для сучасної цивілізації, контент ігнорування духовного розвитку високоморальних, гуманістичних наукових традицій на принципах правди, об'єктивності, справедливості, наукового обгрунтування та переорієнтування не тільки на матеріальні блага, а і на духовний розвиток людей. Підтверджено доцільність формування Морально-духовного кодексу поведінки громадянина України як комплексу дій відповідно до Європейських норм і стандартів та якнайшвидшого досягнення миру при високому рівні добробуту благополуччя.

Ключові слова: управління, війна, наука, культура, богослов'я, духовність, національні традиції, мотив, парадигма, прогрес, сенс.

Andrushkiv B., Kyrych N., Pohaydak O., Hrushko V. Research in the field of spirituality and theology allows us to improve management in this area of social existence (analytical-constructive and critical contexts)

The article reveals individual processes of spiritual and theological transformations in the conditions of the organization of wartime and post-war Ukrainian society, periodic changes in scientific paradigms of their development. In the context of national traditions, the role and place of various forms of social activity, including scientific and spiritual-theological, in these transformations is determined. The influence of spirituality and theology as a science on the formation of social consciousness is studied, taking into account the action of objective factors. The processes and methods of managing them are considered, which are largely determined by post-Soviet traditions, the use of the clergy in the process of voluntaristic influence on the achievement of certain political interests. The tools for ensuring the growth of the intellectual potential of the modern paradigm of the development of theology as a science have been identified. It has been established that in wartime conditions, there is an increase in crisis phenomena in a number of important spheres of society's life. These circumstances necessitate a change in the paradigm of development and spirituality, taking into account not only national but also scientific traditions formed in Ukraine in the post-totalitarian period and reorienting them to the experience of advanced development. European states and the formation of effective management decisions in this area of social development. The destructive content of ignoring the spiritual development of highly moral, humanistic scientific traditions based on the principles of truth, objectivity, for modern civilization is revealed. justice, scientific substantiation and reorientation not only to material goods, but also to the spiritual development of people. The feasibility of forming a Moral and Spiritual Code of Conduct for a Citizen of Ukraine as a set of actions in accordance with European norms and standards and the earliest possible achievement of peace with a high level of well-being.

Keywords: management, war, science, culture, theology, spirituality, national traditions, motive, paradigm, progress, meaning.